

BIBLIOTEKA
SHËTËTIT

ESH-32

29

Dyller Hasani

**UNË
QË NDËRTOJ
SHËTËPI
PËR NJERËZIT**

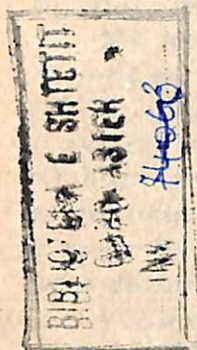
novela e tregime

81H-32

H 29

DYLBER HASANI

UNË
QË NDËRTOJ
SHTËPI
PËR NJERËZIT

Novela e tregime

SHTËPIA BOTUESE «NAIM FRASHËRI»

DYLBER HASANI

(1939-1976)

Tregimi i fundit që shkroi Dylber Hasani, «Unë që ndërtoj shtëpi për njerëzit», është kuptimplotë për jetën dhe krijimtarinë e tij. Si shkrimtar ai u rrit në gjirin e klasës punëtore. Qysh në tregimet e para të tij lexuesi ndien singëritetin, thjeshtësinë, humorin e shëndoshë dhe ngrohtësinë me të cilën shkruante autori i ri punëtor.

Në librat e vet «Godina 17» (1971), «45 minuta mbi çati» (1971), «Ballkoni i katit të katërt» (1972), «Ngjitja nëpër skela» (1975) dhe në tregimet e fundit ai solli punën dhe jetën e njerëzve që ka njohur kantierëve të ndërtimit, përpjekjet dhe vetëmohimin e tyre për ndërtimin e socializmit, botën e pasur të këtyre njerëzve të thjeshtë, me veti e tipare të larta morale, të edukuara nga Partia jonë.

Vëllimi që i jepet tani në dorë lexuesit, është një përmbledhje me tregime të pabotuara dhe me pjesë të zgjedhura nga krijimtaria e tij.

NGJITJA NËPËR SKELA

Im atë u mundua shumë të më mbushte mendjen që të mos e ndërprisja shkollën, por të vazhdoja më tej.

— Ç'janë katër klasë, — thoshte ai, — hiçgjë nuk janë. Unikja po, ajo ti hap sytë mirë.

Unë ngulja këmbë: jo dhe jo. Pasioni im i vetëm ishte të bëhesha bari lopësh. Profesionin e lopçarit në atë kohë ishte më i papërfillshmi në të gjithë fshatin. Por dhe unë isha djali më ters në fshat, prandaj me pasionin tim u kundërvihesha atyre që më bërtisnin. Kjo ishte një arsye që unë s'doja të bindesha në kërkesën e tim eti. Arsyeja tjetër ishte se atëherë nuk kishte shkollë shtatëvjeçare (unike siç e quanin) as në fshatin tonë dhe as në qendër të lokalitetit. Babai, kur më thoshte të ndiqja shkollën, kishte parasysh të më dërgonte te një mik, në një fshat të Kolonjës. Dhe kjo s'më pëlqente.

— S'ia dal dot, — thosha, — të bredh në dyert e botës.

Dhe arsyeja e tretë ishte se unë e quaja shumë të vështirë të mbërthehesha për një gjysmë dite në bankë, të mos lëvizja as kokën para e prapa,

majtas e djathtas e, me sy të mbërthyer në dërrasën e zezë të ndiqja shpjegimin e mësuesit. Dhjetë vjeç nisa klasën e parë. Dita e hapjes së shkollës së parë në fshatin tonë më gjeti në këtë moshë. Kishte edhe të tjerë, më të rritur. Hasani i Tahirit, që rrinte në një bankë me mua, ishte edhe tre vjet më i madh. Por, ndërsa Hasani rrinte me duar lidhur mbi bankë, mua më vinte plasje kur më detyronte mësuesi të mos dilja të lozja jashtë, në kohën e pushimit. Ishte viti 1945, kur u ula në bankën e klasës së parë të shkollës fillore.

Bëheshim tre fëmijë në shtëpi. Motra, tre vjet më e madhe, sillej gjithnjë urtë me mua, kujdesej që të mos griseshia e të mos bëhesha pis, megjithatë do të qe ditë e jashtëzakonshme po të kthehesha një mbrëmje në shtëpi me gishta të pavarur ose me pantallona të pashqyera. Në fshat më quanin djalë zevzek, që nuk lë dy gurë bashkë. «Le të më quajnë, — thosha me vete, — më mirë zevzek, sesa i humbur». Vëllai më i vogël ishte i urtë. Sido që të sillesha me të, s'ndihej.

Mësues Muharremi, me atë zërin e tij të butë e të folurit e ngadalshëm, më porosiste pa u mërziur që të rrija drejt e të mos bëja zhurmë në klasë, të sillesha mirë edhe në shtëpi e në rrugë. Ai kërkonte rregull nga të gjithë. Për çdo mëngjes na kontrollonte për pastrimin e duarve, pastrimin e thonjve e për shkundjen e baltës nga pantallonat. Të tjerët e shikonin në dritë të syrit, kur ai fliste, dhe i përgjigjeshin: «Si urdhëron, si urdhëron!» dhe të nesërmen vinin me kërkesat e mësuesit të plotësuar. Mua më i rregullonin për bukuri nëna dhe motra rrobat natën, por unë, me t'u ngritur në mëngjes,

do të rrëshqisja në një rripë që ndodhej para shtëpisë.

Disiplina që kërkohej në shkollë, më mundonte shumë. Vija me shpresë se, duke mos qenë i rregullt, mësues Muharremi do të më largonte nga shkolla. Mirëpo ndodhte e kundërta: ai merrej me mua më shumë se me cilindo nxënës tjetër. E kisha dëgjuar të fliste me babanë tim:

— Është i zgjuar, por e ka të vështirë të përqëndrohet, — i thoshte. — Çështje edukate.

Dhe unë e përfytyroja edukatën si një majë mali, ku nuk mund të ngjitesha kurrë. Tri herë desha të ikja nga shkolla. Babai më çonte në shkollë e më kritikonte në prani të mësuesit e të nxënësve. Ai ishte kryetar i këshillit popullor të fshatit dhe si do ta zbatonte detyrimin arsimor, kur të mos shkoja në shkollë unë, djali i tij? Mësimet më tërhiqnin, veçanërisht ato që bënin fjalë për histori dhe ngjarje të mëdha, por librat e fletoret i mbaja gjithnjë pa kujdes e kështu, nota ime e përhershme ishte «mjaf-tueshëm»...

... Sidoqoftë, i kalova katër klasët e shkollës fillore. Bashkë me Zyberin shkoja për të kullotur lopët e fshatit: ai të lagjes së sipërme, dyzet krerë, unë të lagjes së poshtme, tridhjetë lopë, që e vija mbi një vit e gjysmë. Kur dilnim nga fshati, nisehim veç e veç, pastaj kur arrinim kullotën, i bashkonim.

Zyberi ishte njeriu që doja më shumë. Gjatë ditës futesha shumë herë nëpër pyll, kërkoja dru frashri për të bërë rrathë për zile e këmborë dhe dru bushi e dëllinje për lugë. Zyberi dilte në ndonjë majë kodre e thërriste:

— O Beluuuuul! Po nga humbe, more kolopuç?

E dëgjoja dhe nuk i përgjigjesha. Dilja kur më mbushej mendja. Ai më fliste me të butë. Asnjehere s'mbaj mend të jetë nxehur me mua.

Në fshatin tonë Zyberi ishte i ardhur. Shkaku i ikjes nga vendlindja kishte qenë grindja me një aga të atij fshati. Dervish e kishte emrin agai. Ai kërkonte që Zyberi të kulloste vetëm dhjetë lopët e tij. Zyberi ankohej se, aq sa e paguante Dervishi, s'i dilte as për bukën e gojës. Me të u bashkua fshati, dhe agai, për hakmarrje, i grabiti mushkën, Arapkën, që Zyberi e mbante gjithnjë pas lopëve. Në darkë, kur kthehej në shtëpi, e ngarkonte edhe mushkën me dru. Pesë dhi edhe Arapkën kishte pasuri Zyberi. Por Arapkën ia grabiti Dervishi dhe e çoi në ca agallarë të tjerë, miq të tij, në një fshat të largët.

Atëherë që formuar çeta e parë partizane e krahinës. Partizanët e njohën mushkën e lopçar Zyberit dhe ia dorëzuan të zotit. Dervishi u hodh në anën e ballistëve. Zyberi u lidh plotësisht me partizanët. S'mund të qëndronte më nën hundët e hasmit. Erdhi në fshatin tonë, ku kishte mbështetje kushërinjtë nga e ëma, babanë tim dhe gjashtë vëllezërit. Fisi ynë që bashkoi me Lëvizjen Nacional-Libëruese. Gjithë-gjithë bëheshim një mëhallë.

Meqë nuk mund të ndërtonte shtëpi të vetën, u strehua te ne. U bëmë shpejt si njerëz të një familjeje. «Fukarenjtë i bashkojnë hallet, zengjinët i bashkon tahmaja», thoshte Zyberi në bisedat e netve të gjata të dimrit. Mua më donte veças të gjithëve. Po të kishte në prehër djalin e tij, Shahinin, e kalonte në njërin gju dhe mua më merrte në gjurin tjetër.

Kjo ndodhte kur isha i vogël. Ja, u rrita dhe u

bëmë si shokë. Shpirti im dhe i Zyberit ndienin kënaqësi në natyrën e gjallë, në pllajat e bleruara e pyjet me drurë të mëdhenj. Gjithë kohën, nga fillimi i prillit deri në fund të tetorit, andej e kalonim. Pesë muajt e tjerë kullotat malore mbuloheshin nga dëbora dhe fshatarët kujdeseshin secili për lopët e veta, i mbanin me ushqim të thatë e në kullotat dimërore në afërsi të fshatit. Gjatë kësaj kohe, unë e Zyberi përgatishim parmenda dhe orendi të tjera bujqësore.

Zyberit i vinte ndoresh për disa lloj pune. Ai meremetonte samarët e u mbathte potkonjtë kuajve të fshatit, kur ktheheshim në mbrëmje. Ditën mërrte me vete tel e u përgatiste shtiza grave të fshatit, bënte çibukë e bastune për pleqtë. Ndjaj të tjerëve e mbante të fshehtë ustallëkun, kurse mua m'i mësonte të gjitha.

— Të dua, se, vërtet je i sertë, por je dhe i mprehtë e i drejtë, — më thoshte.

Por, ç'është e vërteta, edhe ndaj meje ai kishte sekrete. Natyrisht, më pak se ndaj të tjerëve, por si doqoftë kishte. Zyberi kryente detyrën e dentistit. Darët me kokë të kthyer dhe një shishe çereklitërshë me raki prej mani të zi i mbante gjithnjë në çantën e tij.

Nën hijet e aheve dhe të lisave të mëdhenj kishte shkukur me qindra dhëmbë e dhëmballë. Vinin nga të gjitha fshatrat e krahinës, edhe vllahët e malit e kurbatët e çadrave.

Kur kryente këtë punë, mua më përzinte:

— Ik e priti lopët andej nga ana tjetër, se janë futur thellë pyllit e mos u del përpara ndonjë egër-sirë.

Ditët e para i bindesha. Më vonë mendoja se ai

diçka më fshihte. Ky mendim nisi ngadalë-ngadalë e pas ca kohe m'u kthye në një shqetësim të përditshëm.

«Përse të ma punojë kështu, me hile, Zyberi mua?»

Ja, edhe Zyberi, që unë e quaja dhe e vlerësoja për njeri të drejtë, punokësh tinëz meje, më mbakësh të fshehta. Kurse unë s'kurseja asgjë për të.

Ekonomikisht ai ishte më ngushtë se familja ime. Kishte gjashtë fëmijë, të gjithë të vegjël, vetëm për bukë, siç thoshte edhe vetë. Djali i madh, Shahini, ishte tre vjet prapa meje. Në muajt maj, qershor dhe dhjetë ditët e para të korrikut, kur piquej elbi, familja e Zyberit ndihej më hollë se familja ime për ushqim. Ai vetë merrte në çantë një copë bukë të vogël (babai im aq hante në mëngjes, para se të ndizte cigaren) dhe pak gjizë në një kuti të drunjtë, që e kishte përgatitur vetë. Ishin ngushtë dhe nga bulmeti: dhjetë dhen bëheshin, por vetëm pesë qenë me qumësht, kurse lopa që blenë para dy vjetësh, kishte mbetur mbarsë atë kohë.

Unë zihesha përherë me nënën time që të më vinte më shumë bukë në çantë dhe lëkurën, ku mbaja dhallë e qumësht përzier, të ma mbushte plot. Kur uleshim për të ngrënë, i hapja përpara dhe e ftoja Zyberin me gjithë zemër. Ai mbaronte pjesën e vet dhe ngrihej. Vraponte të kthente ndonjë lopë që shkëputej nga tufa. Atëherë ngrihesha edhe unë e i shkoja pas. Sapo uleshim, hapja çantën dhe lëshoja ushqimin përpara. Zyberi përsëri bënte të ngrihej. Unë i vija duart te gjunjët. S'e lejoja të çohet.

— Nuk më hahet, Belul, të betohem për Pirballëmin që nuk më hahet.

Pirballëmi kishte qenë dikur një dervish me emër, i famshëm për mrekullitë e tij, sipas tregimeve që Zyberi i pat dëgjuar kushedi se nga kush. E dija atëherë se, kur betohej për emra fetarë, nuk thoshte të vërtetën.

*

*

*

Shqetësimi im pse Zyberi më mbante të fshehta, më mundonte çdo ditë.

Një ditë, lopët i çuam të kullosnin nga pllajat e Qelqëzës. Qelqëza është maja më e lartë ndër mallet përreth. Kur dilja atje, shikoja krahina të tëra, sa më arrinin sytë. Shikimi më ndalonte vetëm kur ndeshesh me Gramozin, Nemërçkën e Tomorin. Këto male ngriheshin më lart nga Qelqëza, ku qëndroja unë. Pllajat poshtë majës mbuloheshin vende-vende me pyje prej ahesh gati pesëdhjetë metra të larta, e vende-vende të zhveshura, ku qenë krijuar livadhe të pjerrëta, plot me bar të njomë. Bari nuk thahej gjatë gjithë verës. Vetëm në vjeshtë, kur ftohej koha e niste të binte brymë, gjethet e aheve binin dhe bari i livadheve merrte ngjyrën e verdhë. Në verë mbretëron gjelbërimi. Burimet i gjen të shpeshta dhe uji është i ftohtë akull. Sa herë që vendosja ta mbaja gishtin në atë ujë duke numëruar deri në njëqind, s'ia mbërrija dot. Një burimi që ndodhej në krye të një sheshi në formë rrethi të rregullt, i bëmë çezmë prej druri dhe ia vumë emrin Çezma e Lopçarëve. Dora e kujdesshme e një bariu më të hershëm kishte mbjellë një gështenjë pranë burimit. E vetmja gështenjë në gjithë atë mori ahesh. Degët